

EOC
EUROASIAN
ONLINE
CONFERENCES

GERMANY

CONFERENCE

**INTERNATIONAL CONFERENCE ON
SCIENCE, ENGINEERING AND
TECHNOLOGY**

Google Scholar

zenodo

OpenAIRE

doi digital object
identifier

eoconf.com - from 2024

INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENCE, ENGINEERING AND TECHNOLOGY:
a collection scientific works of the International scientific conference –
Hamburg, Germany, 2026 Issue 3

Languages of publication: Uzbek, English, Russian, German, Italian, Spanish,

The collection consists of scientific research of scientists, graduate students and students who took part in the International Scientific online conference « **INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENCE, ENGINEERING AND TECHNOLOGY** ». Which took place in Hamburg 2026.

Conference proceedings are recommended for scientists and teachers in higher education establishments. They can be used in education, including the process of post - graduate teaching, preparation for obtain bachelors' and masters' degrees. The review of all articles was accomplished by experts, materials are according to authors copyright. The authors are responsible for content, researches results and errors.

Атоқли отларнинг топонимлар тизимидаги ўрни

Davurova Xolida Haydarovna

Toshkent gumanitar fanlar universiteti

Pedagogika va tillarkafedrası v.b.dotsenti, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Annotatsiya. Ushbu tezisda tilshunoslikning onomastika bo'limi, xususan, atoqli otlar va ularning toponimlar (joy nomlari) tizimidagi o'rnini ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Toponimlarning yasashida boshqa atoqli otlarning (ayniqsa, antroponim va etnonimlarning) ishtiroki, ularning o'zaro aloqadorligi va transonimizatsiya jarayonlari yoritilgan. Joy nomlari tarixiy, madaniy va lingvistik manba sifatida atoqli otlar tizimining eng muhim va barqaror qatlamlaridan biri ekanligi asoslanadi.

Kalit so'zlari: onomastika, atoqli otlar, toponimika, antroponim, etnonim, transonimizatsiya, etimologiya, topoformant.

Kirish. Atoqli otlar til leksikasining o'ziga xos va murakkab qismi bo'lib, ular bir jinsli narsa-hodisalardan birini ajratib ko'rsatish, unga individuallik baxsh etish uchun xizmat qiladi. Onomastika (atoqli otlarni o'rganuvchi fan) doirasida toponimlar (geografik obyekt nomlari) alohida o'rin tutadi. Toponimlar nafaqat lingvistik, balki tarixiy, etnografik va geografik axborot tashuvchi muhim birlikdir.

Toponimlar tizimi shakllanishida boshqa atoqli otlar guruhlarining (kishi ismlari, urug' va qabila nomlari) toponimga aylanishi, ya'ni bir onomastik maydondan ikkinchisiga ko'chishi markaziy o'rinlardan birini egallaydi. Ushbu maqolaning maqsadi — o'zbek tili materiallari asosida atoqli otlarning toponimlar tizimidagi o'rnini, ularning yasash xususiyatlarini va o'zaro munosabatlarini ochib berishdir.

Toponimlar atoqli otlarning eng ko'p tarqalgan va tarixiy jihatdan eng uzoq yashovchi guruhi hisoblanadi. Shaharlar, qishloqlar, daryolar va tog'larning nomlari asrlar davomida saqlanib qoladi va til taraqqiyotidagi turli bosqichlarni o'zida aks ettiradi.

Tilshunoslikda bir turdagi atoqli otning ikkinchi turga o'tishi transonimizatsiya deb ataladi. Toponimlar tizimida bu hodisa juda faol:

- Antroponimlardan toponimlarga o'tish: Tarixiy shaxslar, sarkardalar yoki shu hududda yashagan nufuzli insonlarning ismlari ko'pincha joy nomlariga aylanadi.
 - *Misollar:* Navoiy viloyati, Bobur tumani, Mirzo Ulug'bek tumani, Xo'jaobod.
- Etnonimlardan toponimlarga o'tish: O'zbek toponimikasida eng keng tarqalgan hodisa. O'zbek xalqi tarkibiga kirgan turli urug' va qabilalarning nomlari ular yashagan hudud nomi sifatida muhrlanib qolgan.
 - *Misollar:* Qang'li, Nayman, Qipchoq, Qo'ng'iroq, Mang'it (ko'plab viloyatlardagi qishloq va mahalla nomlari).

Atoqli otlar (asosan antroponimlar) toponim yasashda maxsus topoformantlar (joy nomini yasovchi qo'shimcha va so'zlar) bilan birikadi. Bu o'rinda atoqli ot o'zak vazifasini bajaradi.

Eng faol topoformantlar:

1. *-obod*: Alisher + obod = Alisherobod; Zafar + obod = Zafarobod.
2. *-kent / -kand*: (Qadimgi shahar, qishloq ma'nosida) Tosh + kent, G'azalkent.
3. *-qo'rg'on, -qishloq*: Eshon + qo'rg'on = Eshonqo'rg'on.

Quyidagi tarkibiy chizma orqali onomastik tizimda atoqli otlarning toponimlar yasalishidagi ishtirokini ko'rish mumkin:

Onomastik manba (Atoqli ot)	Toponimik jarayon	Toponim (Joy nomi)	Izoh / Misol
Antroponim (Kishi ismi)	Transonimizatsiya + Topoformant (-obod)	Guliston, Navoiy, Bektemir	Shaxs nomi geografik obyektga berilgan.
Etnonim (Urug'-qabila)	To'g'ridan-to'g'ri ko'chish (Nominatsiya)	Nayman, Qarluq, Barlos	Ma'lum urug' yashagan hudud.
Kosmonim (Osmon jismlari)	Metaforik ko'chish	Yulduz, Oybulog'	Qudug' yoki buloqning shakli/tiniqligiga qiyos.
Zoonim (Hayvon nomlari)	Assotsiativ va tarixiy ko'chish	Sherguzar, Lochin	Shu hududdagi fauna yoki totem ishorasi.

1- Chizma: Atoqli otlarning toponimlar bilan o'zaro aloqasi

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, atoqli otlar toponimlar tizimining asosiy bazasini tashkil etadi. Geografik nomlar o'z-o'zidan paydo bo'lmaydi; ular ko'pincha jamiyatdagi muhim shaxslar (antroponimlar) va etnik guruhlar (etnonimlar) bilan chambarchas bog'liq holda shakllanadi. Toponimlar tizimidagi atoqli otlarni o'rganish nafaqat tilning lug'at boyligini va grammatik imkoniyatlarini, balki xalqning tarixi, etnogenezi va madaniyatini ham chuqur anglashga xizmat qiladi.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Qorayev S. *Toponimika*. – Toshkent: «O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati», 2006.
2. Begmatov E. *Joy nomlari – mangu meros*. – Toshkent: «Fan», 1989.
3. Nafasov T. *O'zbekiston toponimlarining izohli lug'ati*. – Toshkent: «O'qituvchi», 1988.
4. Do'simov Z., Egamov X. *Joy nomlarining qisqacha izohli lug'ati*. – Toshkent: «O'qituvchi», 1977.
5. Mahmudov N. *Til va madaniyat*. – Toshkent, 2012.